

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกามาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 6 ว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 560/2493 การที่จำเลยยกกำหนดระยะเวลาบังคับด้าน

ไม่มีผลกระทบตามมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นต่อสู้คดี กับคดีต่อสู้คดีว่าโจทก์ผู้เป็นสามีใช้สิทธิโดยไม่สุจริตซึ่งเป็นการยกข้อเท็จจริงขึ้นต่อสู้เพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายตามมาตรา 6 ทั้งสองประการนี้จำเลยต้องนำสืบก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2746/2529 จำเลยได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพากษาโดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 เป็นการได้ทรัพยสิทธิอันเกียวกับอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกทางนิติกรรม เมื่อยังไม่ได้จดทะเบียนการได้มาจำเลยจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้โจทก์ผู้รับโอนกรรมสิทธิ์มาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้วหาได้ไม่ ตามมาตรา 1299 วรรคสอง ทั้งตามมาตรา 6 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต เมื่อจำเลยมิได้ยกขึ้น

เป็นข้อต่อสู้ว่า โจทกรับโอนที่คืนมีโฉนดมาจาก ช. โดยไม่สูญเสีย จึงต้องพึงว่า โจทกรับโอน กรรมสิทธิ์ที่คืนมาโดยมีค่าตอบแทนและโดยสูญเสียได้จากทะเบียนสิทธิโดยสูญเสียแล้ว จำเลยจึงอ้างกรรมสิทธิ์ในที่พิพาทอันเป็นส่วนหนึ่งของที่คืนที่จำเลยได้นำโดยการครอบครองปรปักษ์ยันโจทก์ไม่ได้

2. ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 297 บัญญัติว่า “ถ้าในสัญญาอันหนึ่งอันใดมีบุคคล หลายคนร่วมกันผูกพันตนในอันจะกระทำการชำระบนี้ไว้ หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่า บุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบอย่างเป็นลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าเป็นการอันจะแบ่งชำระหนี้ ได้”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 372/2524 ผู้ประกันหลายคนทำสัญญาประกันตัวจำเลยต่อ ศาลฉบับเดียวกัน โดยไม่มีข้อแยกความรับผิด ต่างต้องรับผิดเป็นลูกหนี้ร่วมสำหรับเงินที่ ศาลสั่งปรับนายประกัน

3. ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 327 ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จรับเงินสำหรับหนี้วดหลัง ให้สันนิษฐานว่า ได้มีการชำระหนี้วงก่อนแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1215/2535 โจทก์อ้างว่า จำเลยค้างชำระค่าเช่าเดือนกันยายน 2525 แต่โจทกรับค่าเช่าจากจำเลยโดยไม่ได้ทวงถามค่าเช่าเดือนดังกล่าวจนล่วงเลยมาถึง เดือนกันยายน 2526 การรับเงินค่าเช่าโจทก์ได้ออกใบรับเงินให้จำเลยทุกครั้ง กรณีจึงต้อง ตัวบทสันนิษฐานของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 327 ที่ให้สันนิษฐานไว้ ก่อนว่า เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพื่อระยะก่อนๆ นั้นด้วยแล้ว เมื่อโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานที่มี น้ำหนักหักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้ จึงต้องพึงว่า จำเลยได้ชำระค่าเช่าเดือนกันยายน 2525 แล้ว

4. ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 437 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลใดครอบครองหรือ ควบคุมดูแลyanพาหนะอย่างใดๆ อันเดินด้วยเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบ เพื่อการเสียหายอันเกิดแต่yanพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุ สุคิริสัย หรือเกิดเพราความผิดของผู้เสียหายนั้นเอง”

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 627/2486 เรื่องกลไฟของจำเลยโง่เรื่องของโจทก์มาและทำให้เรือที่โง่มาล่ม กรณีเข้ามาตรา 437 จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบให้พันความรับผิด

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 762/2517 เมื่อจำเลยรับว่าในคืนเกิดเหตุจำเลยใช้เครื่องจักรแล้วไฟฟ้าเดินลัดวงจร เป็นเหตุให้ไฟไหม้โรงงานของจำเลย แล้วลูกลมไปใหม่บ้านของโจทก์ โจทก์ไม่ต้องนำสืบอีกว่าเหตุที่ไฟไหม้เนื่องจากจำเลยใช้เครื่องจักรในคืนนั้น ข้อเท็จจริงได้ความว่าโรงงานของจำเลยใช้เครื่องจักรที่เดินด้วยกำลังของเครื่องไฟฟ้า และไฟไหม้เนื่องจากไฟฟ้าเดินลัดวงจรขณะที่จำเลยใช้เครื่องจักรอยู่ ดังนี้ ไฟฟ้าที่ใช้เดินเครื่องจักรเป็นทรัพย์อันเกิดอันตรายได้โดยสภาพ ซึ่งจำเลยผู้มิไว้ในครอบครองจะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเกิดขึ้นแก่ทรัพย์อันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราความผิดของผู้ต้องเสียหายนั้นลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 เมื่อจำเลยมิได้นำสืบว่าการที่ไฟฟ้าลัดวงจรเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราความผิดของโจทก์ผู้ต้องเสียหาย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้โจทก์

ข้อสังเกต แต่ในกรณีที่ยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกลด้วยกันโดยนกันเสียหาย ไม่ตกลอยู่ในบังคับแห่งมาตรา 437 กรณีเช่นนี้หน้าที่นำสืบตกลอยู่ในหลักธรรมคือฝ่ายได้กล่าวหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งละเมิดกีต้องนำสืบก่อน เช่น

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 345/2482 ในกรณีที่เรืออันเดินด้วยเครื่องจักรกลชนกัน เป็นเหตุทำให้ผู้โดยสารในเรือลำหนึ่งเสียหาย ผู้โดยสารฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเรืออีกลำหนึ่ง ดังนี้ จะยกบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 อันว่าด้วยหน้าที่นำสืบมาใช้บังคับไม่ได้

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 828/2490 (ประชุมใหญ่) ยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลด้วยกันโดยนกันเสียหาย ไม่ตกลอยู่ในบังคับของ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ในกรณีเช่นนี้หน้าที่นำสืบตกลอยู่ในหลักธรรมค่า คือฝ่ายใดกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งทำละเมิด ฝ่ายที่กล่าวหาต้องนำสืบก่อน

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 2379-2380/2532 ผู้ตายโดยสารมาในรถยนต์ของจำเลยที่ 3 ซึ่งเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล เช่นเดียวกับรถยนต์ของจำเลยที่ 1 ที่ 2 ที่ก่อให้เกิดความเสีย

หายความเสียหายมิได้เกิดจากyanพานะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลของจำแลงที่ 3 ฝ่ายเดียว จึงนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 487 อันว่าด้วยหน้าที่นำสืบมาใช้บังคับไม่ได้

5. ข้อสันนิษฐานตาม มาตรา 877 วรรคสอง ว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยเป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตีราคานั้น เป็นคุณแก่ผู้เอาประกัน ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่นำสืบว่า ความเสียหายของทรัพย์สินต่ำกว่าจำนวนเงินที่เอาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3243/2534 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 วรรคสอง ที่ให้สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าจำนวนเงินซึ่งได้เอาประกันภัยเป็นหลักประมาณอันถูกต้องในการตีราคานั้นเป็นบทบัญญัติที่เป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัยในการพิทีทรัพย์สินที่เอาประกันภัยถูกวินาศภัยไปทั้งหมด ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายได้เต็มจำนวนที่เอาประกันภัย เว้นแต่ผู้รับประกันภัยพิสูจน์หักล้าง ได้ว่าความเสียหายของทรัพย์สินนั้นต่ำกว่าจำนวนเงินที่เอาประกันภัย

6. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับสิทธิครอบครอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีข้อสันนิษฐานเรื่องสิทธิครอบครองหลายมาตราได้แก่

มาตรา 1369 บุคคลใดยึดทรัพย์สินไว้ ท่านให้สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าบุคคลนั้น ยึดลือเพื่อตน

มาตรา 1370 ผู้ครอบครองนั้น ท่านให้สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่า ครอบครองโดยสุจริต โดยความสงบและเปิดเผย

มาตรา 1371 ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดครอบครองทรัพย์สินเดียวกันสองครัว ท่านให้สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่า บุคคลนั้นได้ครอบครองติดต่อกันตลอดเวลา

มาตรา 1372 สิทธิซึ่งผู้ครอบครองใช้ในทรัพย์สินที่ครอบครองนั้น ท่านให้สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่า เป็นสิทธิซึ่งผู้ครอบครองมีความกฎหมาย

มาตรา 1373 ถ้าทรัพย์สินเป็นสั่งหารินทรัพย์ที่ได้จดไว้ในทะเบียนที่คิน ท่านให้สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่า บุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 521/2493 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยได้ขำที่คืนมีโฉนดแล้วให้แก่โจทก์ และโจทก์ได้ครอบครองมาเกิน 10 ปีแล้ว ขอให้จำเลยโอนแก่ทะเบียนให้โจทก์ จำเลยต่อสู้ว่าได้มอบที่ดินให้โจทก์ทำกินต่างดอกเบี้ยเงินวู่ ดังนี้ ประเด็นตกเป็นหน้าที่โจทก์นำสืบก่อน เพระมาตรา 1373 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ว่าเป็นคุณแก่จำเลยผู้มีชื่อในทะเบียนว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง ส่วนโจทก์นั้นภาระการพิสูจน์ว่าการครอบครองของโจทก์เป็นไปด้วยความสงบและโดยpeaceด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ยังคงตกอยู่แก่โจทก์ ทั้งนี้เพระการอ้างการได้นำซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ตามมาตรา 1382 สำหรับที่ดินมีทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นอยู่แล้วนั้น ผู้อ้างต้องแสดงพยานหลักฐานให้เป็นที่พอใจของศาล จึงพิพากยแสดงการได้นำซึ่งกรรมสิทธิ์ได้

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 3059-3060/2516 โจทก์ฟ้องขอแบ่งที่พิพากษาจำเลย อ้างว่า เป็นมรดกของมารดาหากได้แก่โจทก์จำเลยร่วมกัน จำเลยให้การว่ามารดาที่พิพากษาให้จำเลยแต่ผู้เดียว จำเลยครอบครองเพื่อตนมากกว่า 10 ปีแล้ว ที่พิพากษามิใช่มรดกอันจะตกไปยังโจทก์จำเลย เท่ากับจำเลยปฏิเสธว่าที่พิพากษามิใช่มรดกของมารดา เมื่อปรากฏว่าที่พิพากษาเป็นที่ดินมือเปล่า จำเลยเป็นฝ่ายครอบครองอยู่ จำเลยยื่นมายื่นรับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1369, 1372 ว่ามีสิทธิครอบครอง โจทก์กล่าวอ้างว่าที่พิพากษาเป็นมรดกของมารดา จึงมีหน้าที่นำสืบก่อนว่าที่พิพากษาเป็นมรดกตามกฎหมาย โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน แต่ศาลมั่นด้านกำหนดให้จำเลยนำสืบก่อน แม้จำเลยจะไม่คัดค้าน เมื่อไม่มีการสืบพยานศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีไปที่เดียวไม่ได้ เพราะการที่ศาลมีพิพากษาให้ฝ่ายใดชนะคดี โดยถือหน้าที่นำสืบเป็นหลักนั้น ต้องถือตามหน้าที่นำสืบที่ถูกต้องตามกฎหมาย

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 714/2521 โฉนดที่ดินมีชื่อจำเลยเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ยื่นมายื่นสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้มีสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 เมื่อจำเลยให้การว่าจำเลยถือกรรมสิทธิ์ที่ดินดังกล่าวแทนโจทก์เพียงครึ่งหนึ่ง แต่โจทก์อ้างว่าจำเลยถือกรรมสิทธิ์แทนโจทก์ทั้งหมด โจทก์มีหน้าที่นำสืบให้เห็นว่าเป็นความจริงเช่นนั้น มิฉะนั้นต้องฟังตามที่จำเลยยอมรับ

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 1616/2522 โฉนดมีชื่อโจทก์สันนิษฐานว่าโจทก์เป็นเจ้าของโจทก์อ้างว่าให้จำเลยเช่า จำเลยอ้างว่าโจทก์ออกโฉนดโดยไม่สุจริต จำเลยมีหน้าที่นำสืบจำเลยนำสืบไม่สม ศาลพิพากษาขับไล่จำเลยได้ การเช่าไม่มีเอกสารเป็นหลักฐาน ไม่ห้ามฟ้องขับไล่

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 1958/2533. ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า โจทก์เป็นบุตรของ อ. ซึ่งมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินพิพาท ส่วนจำเลยยื่นคำร้องขอแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาท ศาลได้มีคำสั่งแสดงว่าที่ดินพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 ศาลมีการวินิจฉัยว่าโจทก์มีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินพิพาทซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า โจทก์เป็นผู้มีสิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าว จำเลยจึงมีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นฝ่ายครอบครองที่ดินพิพาทด้วยเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อ กันมาเป็นเวลา 10 ปี

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 3565/2538 ที่พิพาทซึ่งจำเลยครอบครองอยู่เป็นส่วนหนึ่งของที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก) ที่โจทก์มีชื่อเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง ต้องด้วยข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 ว่าโจทก์ซึ่งมีชื่อในทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง

ที่ดินตาม น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก. เป็นที่ดินที่ได้จดไว้ในทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินอำเภอ จึงเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จดทะเบียนที่ดิน ดังนั้น ข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 ย่อมรวมถึงที่ดินที่มี น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก. ด้วย

คำพิพากยศาสตร์คดีที่ 4343/2539 การที่โจทก์มีชื่อในหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3) นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลผู้มีรายชื่อในทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง จำเลยกล่าวอ้างว่าจำเลยซึ่งที่ดินมาจาก ก. เจ้าของที่ดินเดิมและครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทด้วยมา จำเลยจึงมีภาระการพิสูจน์

ข้อสังเกต

1. ผู้ครอบครองที่คืนมือเปล่าจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 1369, 1372 ต้องเป็นกรณีพิพากษากันว่าใครเป็นผู้มีสิทธิในที่คืนมือเปล่าดีกว่ากัน ถ้าได้แจ้งกันเรื่องอื่น เช่น จำเลยครอบครองที่คืนอยู่ อ้างว่าโจทก์ขายให้จำเลยแล้ว ขอให้โจทก์โอนให้ปัญหาว่าโจทก์ขายที่คืนให้จำเลยแล้วหรือไม่ จำเลยไม่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานดังกล่าว ต้องใช้หลักผูกล่าวอ้าง ย้อนมีหน้าที่นำสืบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1649/2513 ฟ้องของโจทก์อ้างว่าที่นาพิพากษาเป็นของโจทก์ให้จำเลยที่ 1 เช่า แล้วไม่ชำระค่าเช่าโจทก์จะเข้าทำ จำเลยทั้งสามกลับบุกรุกเข้าทำ จึงฟ้องเรียกค่าเช่ากับค่าเสียหาย จำเลยให้การว่าจำเลยที่ 1 ไม่เคยเช่านาพิพากษาจากโจทก์ โจทก์ขายนาพิพากษาให้จำเลยที่ 1 แล้วมอบให้ครอบครองมาเกินกว่า 10 ปี จนบัดนี้ จำเลยไม่เคยบุกรุกที่คืนจากโจทก์ ดังนี้ เป็นคำให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์โดยตลอด และเมื่อที่นาพิพากษาเป็นที่คืนมือเปล่าซึ่งโจทก์มีแต่ ส.ค. 1 โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบก่อนว่าโจทก์ให้จำเลยที่ 1 เช่าจริงหรือไม่ และจำเลยบุกรุกที่ของโจทก์จริงหรือไม่ เมื่อโจทก์ไม่นำสืบ ก็ต้องยกฟ้องสำหรับจำเลยทั้งสาม

2. กรณีที่โจทก์และจำเลยต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนเป็นฝ่ายครอบครองที่คืนพิพากษา ก็ต้องกลับไปใช้หลักที่ว่าฝ่ายใดเป็นผู้กล่าวอ้าง ฝ่ายนั้นมีหน้าที่นำสืบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2525 โจทก์ฟ้องขอแบ่งที่นา (ส.ค. 1) จากจำเลยอ้างว่าเป็นกรรมของ ง. บูโจทก์ ซึ่งตกให้แก่โจทก์และจำเลยร่วมกัน และได้ครอบครองร่วมกันมา จำเลยให้การว่า ง. ยกที่นาพิพากษาให้แก่บิดาของจำเลยก่อนตาย จำเลยได้ครอบครองที่พิพากษาโดยเจตนาเป็นเจ้าของตลอดมาเป็นเวลาประมาณ 30 ปีแล้ว โจทก์และบิดาโจทก์ไม่เคยเข้าเกี่ยวข้อง ดังนี้ เท่ากับจำเลยปฏิเสธว่าที่นาพิพากษาไม่ใช่กรรมของ ง. และโจทก์มิได้ครอบครอง โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบตามข้อกล่าวอ้าง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2649/2535 โจทก์ฟ้องว่าผู้มีชื่อยกที่คืนมี น.ส. 3 ให้โจทก์และจำเลยที่ 1 จำนวน 1 แปลง โจทก์ได้ครอบครองที่คืนเพื่อตนและแทนจำเลยที่ 1 ตลอดมา จำเลยที่ 1 นำที่คืนทั้งแปลงไปขายฝากแก่จำเลยที่ 2 และไม่ได้ถอนคืน โดยโจทก์ไม่ได้รู้

เห็นยินยอมด้วย ขอให้ศาลพิพากษาว่า โจทก์ครอบครองที่ดินครึ่งหนึ่งและเพิกถอนนิติกรรมการจดทะเบียนขายฝากที่ดินระหว่างจำเลยทั้งสอง จำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การและแต่งตั้งรับข้อเท็จจริงตามที่โจทก์ฟ้อง แต่จำเลยที่ 2 ให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ที่อ้างว่าผู้มีชื่อยกที่ดินให้กับจำเลยที่ 1 โดยแจ้งชัดว่าที่ดินพิพากษาเป็นของจำเลยที่ 1 แต่เพียงผู้เดียว โดยโจทก์ที่ทราบ เช่นนี้ โจทก์ย่อมมีภาระการพิสูจน์ข้ออ้างตามฟ้อง

3. กรณีที่จะปรับเข้าข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 ได้นั้น เนพาะกรณีที่พิพากษันว่า ไม่มีสิทธิคือ ก้าวกันในที่ดินที่มีโฉนด หรือที่ดินที่มี น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก. เท่านั้นหากพิพากษันว่าที่พิพากษาอยู่ในเขตโฉนดหรือ น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก. ของฝ่ายใด ดังนี้ ไม่อาจปรับเข้าข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ เช่น

คำพิพากษาศาลมีภัยคดีที่ 1992/2511 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยบุกรุกที่พิพากษ์ชี้อยู่ในเขตโฉนดของโจทก์ จำเลยให้การว่า ที่ดินตามโฉนดของโจทก์มีอาณาเขตติดกับที่ดินตามโฉนดของจำเลยจริง จำเลยไม่ได้บุกรุกที่ดินของโจทก์ และว่าที่พิพากษาเป็นที่ดินอยู่ในเขตโฉนดซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยแล้ว ประเด็นจึงมีว่าที่พิพากษาอยู่ในเขตโฉนดของโจทก์หรือจำเลย เท่านั้น โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน จำเลยมิได้ยื่นรับว่าที่พิพากษาเป็นที่ธรณีสงฆ์ซึ่งมีชื่อโจทก์ เป็นเจ้าของในโฉนด หรือต่อสู้ว่าจำเลยได้กรรมสิทธิ์ที่พิพากษาโดยการครอบครองปรปักษ์ต่อโจทก์ โจทก์จะยกเอาข้อสันนิษฐานของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 มาเป็นประโยชน์ในคดีนี้ว่า จำเลยมีหน้าที่นำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายข้อนี้ จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบก่อนไม่ได้

คำพิพากษาศาลมีภัยคดีที่ 2227/2533 โจทก์ฟ้องอ้างว่า ที่ดินพิพากษาเป็นส่วนหนึ่งของโฉนดเลขที่ 8912 เป็นของโจทก์ถูกฝ่ายจำเลยบุกรุกเข้าครอบครอง จำเลยทั้งสองปฏิเสธ ไม่ยอมรับว่าที่ดินพิพากษาเป็นของโจทก์ ทั้งยังต่อสู้ว่าเป็นที่ดินตามโฉนดเลขที่ 8437 อันเป็นที่ดินของฝ่ายจำเลย ภาระการพิสูจน์จึงตกแก่โจทก์ที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ว่าที่ดินพิพากษาเป็นส่วนของที่ดินโจทก์ตามโฉนดเลขที่ 8912 มิใช่ของจำเลยทั้งสอง และฝ่ายจำเลยได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงรูปที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ 8437 แล้วบุกรุกเข้าครอบครองดังที่กล่าวในฟ้อง

4. ถ้ามีข้อพิพาทกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณสมบดีของแผ่นดินหรือไม่ แม้จำเลยเป็นฝ่ายครอบครองที่พิพาทอยู่ จ้าเลขก์ไม่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367, 1369 เพราะจำเลยก์ไม่อาจยกเอกสารครอบครองยันรัฐได้ ดังนั้นมีโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์ จำเลยให้การว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณสมบดีของแผ่นดิน เท่ากับปฏิเสธว่าที่พิพาทไม่ใช่ของโจทก์ โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7/2539 โจทก์ฟ้องว่าโจทก์มีสิทธิครอบครองในที่พิพาทและขอให้ศาลมีสั่งแสดงว่าที่พิพาทเป็นที่ดินที่โจทก์มีสิทธิครอบครอง ไม่ใช่ที่ดินสาธารณประโยชน์ จำเลยให้การว่าที่พิพาทไม่ใช่ของโจทก์ เพราะเป็นที่ดินสาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์ และโดยที่จำเลยเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองสิทธิครอบครองด้วย ไม่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน เพราะโจทก์จะยกเอกสารครอบครองยันรัฐได้ต่อเมื่อโจทก์ได้สิทธิครอบครองในที่พิพาทมาโดยชอบด้วยการที่กฎหมายกำหนด และกฎหมายบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิครอบครองนั้นไว้ด้วย

5. ในกรณีที่จำเลยมีชื่อในหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3) แต่จำเลยให้การรับข้ออ้างของโจทก์แล้วกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ จำเลยไม่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายยังคงมีการระงับพิสูจน์ตามข้อกล่าวอ้างที่ยกขึ้นใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5132/2539 การกำหนดประเด็นข้อพิพาทเป็นการกำหนดเพื่อให้ได้ความชัดในประเด็นข้อพิพาทของคู่ความ แต่การกำหนดให้ฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลัง ย่อมเป็นไปเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ส่วนการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ต้องวินิจฉัยจากถ้อยคำพยานที่โจทก์จำเลยนำสืบประกอบกัน โดยพิจารณาตามภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ของแต่ละฝ่าย หากใช้ฝ่ายใดมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนแล้วจะต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่

โจทก์กล่าวอ้างว่า บ้านและที่ดินพิพากท์เป็นของโจทก์ที่ 1 กึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งเป็นกรรมของ จ. สามีโจทก์ที่ 1 ซึ่งตกได้แก่โจทก์ทั้งเจ้าและจำเลยในฐานะทายาทส่วนลดเท่าๆ กัน จำเลยต่อสู้ว่าบ้านและที่ดินพิพากท์จำเลยเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว ตามข้อคอกลงของทายาท จำเลยครอบครองโดยสงบ เปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของมากกว่า 10 ปีแล้ว จึงได้สิทธิครอบครอง เป็นเรื่องที่จำเลยกล่าวอ้างว่าบ้านและที่ดินพิพากท์มีการแบ่งปันกมาเป็นของ จำเลย แม่จำเลยเป็นผู้มีชื่อในหนังสือรับรองการทำประโภชน์ และได้รับประโภชน์จากข้อ สัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 จำเลยยังต้องพิสูจน์ให้เห็น ว่า จำเลยได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินตามข้อคอกลงของทายาทโดยชอบ และได้ครอบครอง เพื่อตนและโดยสุจริตอันเป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยยกขึ้นใหม่อีกด้วย

หนังสือรับรองการทำประโภชน์เป็นเอกสารลิขิต อันเป็นเอกสารราชการซึ่งเจ้า พนักงานได้ออกให้เพื่อแสดงว่า ผู้มีชื่อในหนังสือรับรองการทำประโภชน์ได้ครอบครอง และได้ทำประโภชน์ในที่ดินดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จดไว้ในทะเบียนที่ ดิน

**ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1426/2497 ทะเบียนสมรสเป็นเอกสารมหาน ผู้ที่อ้างว่า การสมรสไม่สมบูรณ์ เพราะคู่สมรสเป็นพี่น้องร่วมมารดาเดียวกัน มีหน้าที่นำสืบความไม่ บริสุทธิ์หรือไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้น**

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 608/2521 ทะเบียนสมรส ในมรดกบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน เป็นสำเนาเอกสารมหานที่เจ้าพนักงานรับรองว่าถูกต้อง กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นเอกสารแท้จริงถูกต้อง จำเลยอ้างว่าไม่ถูกต้องแท้จริงอย่างไรจำเลยต้องนำสืบหักล้าง เมื่อจำเลยไม่นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น เอกสารดังกล่าวย่อมรับฟังได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2120/2529, 1312/2537)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3847/2525 หนังสือรับรองว่าโจทก์จดทะเบียนเป็นห้างหุ้น ส่วนจำกัด ของสำนักทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานครเป็นเอกสารมหาน ซึ่ง

พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นและรับรอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้าง เอกสารนั้นมาขันต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์ หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้น หุ้นส่วนผู้จัดการ โจทก์ จึงไม่จำเป็นต้องมาเบิกความรับรองเอกสารดังกล่าวแต่อย่างใด เมื่อจำเลยไม่นำสืบทักษิ้ง ก็ต้องถือว่าเป็นหนังสือรับรองที่แท้จริงและถูกต้อง ฟังได้ว่าโจทก์จดทะเบียน เป็นนิตบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1928-1930/2528 เอกสารจดทะเบียนซื้อขายที่ดินและศีก แฉะเป็นเอกสารมหานน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของจริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของจำเลยที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาขัน จะต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร จำเลยไม่มีพยานหลักฐาน อาย่างใด ดังนั้น เมื่อโจทก์นำสืบผู้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแทนประกอบเอกสารจดทะเบียนซื้อขาย ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่จำต้องนำสืบกรรมการของโจทก์หรือผู้ขาย หรือ เจ้าพนักงานผู้จดทะเบียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 848/2534 บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลย ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่รับรองเป็นเอกสารมหานน ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 เมื่อผู้ร้องอ้างว่าบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นดังกล่าวไม่ถูกต้อง เพราะมีการชำระค่าหุ้นพิพาทด้วยมูลค่าแล้ว ผู้ร้องจึงมีหน้าที่นำสืบให้ได้ความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 181/2536 ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมีโฉนด ซึ่งเป็นเอกสารมหานน แสดงความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ของโจทก์จำเลยผู้มีชื่อในโฉนด ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าถูกต้อง จำเลยกล่าวอ้างว่าความจริงซึ่งมิได้เป็นไปตามข้อความในเอกสารนั้น มีการพิสูจน์ให้ปรากฏความจริงตามคำกล่าวอ้างตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 359/2538 บันทึกข้อตกลงต่อท้ายทะเบียนการheyระบุว่า จำเลยที่ 1 ในฐานะกริยาภกที่พิพาทให้แก่ น. ซึ่งเป็นสามี เป็นสัญญาแบ่งทรัพย์ตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532 และเป็นเอกสารที่พนักงานเข้าหน้าที่ทำขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ให้ประชาชนได้ตรวจสอบและอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานได้ จึง เป็นเอกสารมหาน ต้องด้วยข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 ว่าเป็นของแท้และถูกต้อง เมื่อโจทก์ไม่มีพยานมาสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น จึงรับฟังได้ว่าได้มีการแบ่งทรัพย์สินกันเรียบร้อยแล้วที่พิพาทจึงตกเป็นสิทธิของ ม. นับแต่วเวลา จดทะเบียนที่

คำพิพากษาศาลมีค่าที่ 7404-7405/2538 สำนวนคดีแพ่งและคำพิพากษาศาลมีค่า เป็นรายงานและสำนวนความของศาลที่พนักงานเข้าหน้าที่ได้จดให้มีขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ ประชาชนได้ตรวจสอบและอ้างเป็นพยานในสำนวนได้ จึงถือว่าเป็นเอกสารมหานอย่างหนึ่ง ต้องสันนิษฐานเป็นคุณไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง การที่โจทก์ทั้งสามแคลงต่อ ศาลตามรายงานกระบวนการพิจารณาว่า ขออ้างสำนวนคดีแพ่งของศาลชั้นต้นเป็นพยาน เป็นกรณีที่โจทก์ทั้งสามได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่โจทก์ทั้งสามจะได้รับประโยชน์จากข้อ สันนิษฐานครบถ้วนแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของจำเลยทั้งสามซึ่งเป็นฝ่ายที่ถูกอ้างสำนวนคดีแพ่ง นัยนั้น ต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสารเช่นนี้ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84, 127

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลมีค่าตามกฎหมายอื่นๆ

คำพิพากษาศาลมีค่าที่ 682/2490 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเล่นไฟผ่องไฟยันนั้น จำเลย รับว่าเล่นไฟผ่องจริง แต่เพื่อความสะดวกในการแบ่งปลาดูก 10 ตัวที่จำเลย 3 คนจับมาได้ โดยจำเลยอีกคนหนึ่งให้เครื่องมือ โจทก์จำเลยไม่สืบพยาน ศาลมีค่าตัดสินว่าจำเลยมีความผิด เพราะ พ.ร.บ. การพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 5 วรรคท้าย สันนิษฐานว่าผู้นั้นพนันเอา ทรัพย์สินกัน จำเลยไม่มีพยานมาสืบหักล้างจึงต้องมีความผิด

คำพิพากษาศาลมีค่าที่ 1133/2500 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกับพวกเล่นการพนันไปปอก จำเลยให้การว่าขอสารภาพว่ากระทำการพนันไปปอก แต่ได้บรรยายในค่าให้การต่อไปว่าการ เล่นรายนี้ก็โดยพนันว่าจะซื้อโคล่ามาเลี้ยงกันรอบวงเท่านั้น โจทก์จำเลยไม่สืบพยาน ศาลมีค่า

ภัยการวินิจฉัยว่า คดีนี้จะฟังว่าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องยังไม่ได้ เพราะนอกจากจะกล่าวว่าขอรับสารภาพแล้วยังได้บรรยายข้อเท็จจริงต่อไป ซึ่งหากเป็นความจริงตามนั้น การกระทำของจำเลยก็จะไม่เป็นผิดตามฟ้อง คือ เพียงแต่เล่นพนันเพื่ออาชญาณไปซื้อโคล่ามาเลี้ยงระหว่างกันเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการพนันเอาทรัพย์สินกัน เมื่อโจทก์ไม่สืบพยาน ศาลถึงไทยจำเลยไม่ได้

คำพิพากษาราชภัยคดีที่ 708/2503 โจทก์ฟ้องว่า ในวันเกิดเหตุมีการลักลอบเล่นไพ่ผ่องไทย พนันเอาทรัพย์สินกันที่บ้านของ ส. โดยจำเลยอยู่ในวงเล่นด้วย จำเลยให้การปฏิเสธและนำสืบว่า จำเลยไปช่วยงานทำบุญที่บ้านของ ส. และนอนค้างที่นั่น พอตัดดึกตื่นขึ้นมาเห็นคนเล่นไพ่กัน กำลังจะเข้าไปห้ามก็พอดีตำรวจมาจับ ไม่มีพยานโจทก์มายืนยันว่า เห็นจำเลยเล่นไพ่ ศาลภัยการวินิจฉัยว่าในปัญหาที่ว่าโจทก์จะอาศัยข้อสันนิษฐานของกฎหมายลงโทษจำเลยได้หรือไม่นั้น เห็นว่า เมื่อพึงข้อเท็จจริงว่าจำเลยอยู่ในวงเล่นแล้ว คดีก็เข้าอยู่ในข้อสันนิษฐานของพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 6 เป็นหน้าที่ของจำเลยต้องสืบหักล้าง ที่พยานโจทก์เบิกความว่า ไม่เห็นจำเลยถือไฟน้ำเป็นเพียงการสืบประกอบข้อเท็จจริงว่าจำเลยอยู่ในวงไพ่ ถ้าพยานโจทก์เห็นว่าจำเลยถือไฟคดียื่นมายังไฝ้โดยตรงว่าจำเลยเป็นผู้เล่น โดยไม่อาศัยข้อสันนิษฐานในเรื่องจำเลยอยู่ในวงเล่นแต่อย่างใด จำเลยยังนำสืบไม่มีเหตุผลจะหักล้างได้ พิพากษาให้ลงโทษจำเลย

คำพิพากษาราชภัยคดีที่ 1614/2506 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกับพวกลักลอบนำสินค้าซึ่งยังมิได้เสียภาษีศุลกากรเข้าข้ามในราชอาณาจักร และนำไปเก็บซ่อนไว้ในโกดังที่จำเลยเป็นผู้จัดการ ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่า ของกลางอยู่ในความครอบครองของจำเลย จึงต้องด้วยข้อสันนิษฐานตาม พ.ร.บ. ศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 มาตรา 10 พิพากษลงโทษภัยการวินิจฉัยว่า กฎหมายมิได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่าเมื่อปรากฏว่าผู้ใดมีสิ่งซึ่งต้องห้ามหรือสิ่งซึ่งมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นสิ่งต้องจำกัดหรือเป็นสิ่งลักลอบหนีศุลกากรไว้ในครอบครอง ก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นี้ได้นำสิ่งนี้เข้ามาโดยมิชอบด้วยกฎหมายหากแต่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นความจริงตามข้อเท็จจริงที่จดแจ้งไว้ในบันทึกของเจ้าพนักงานผู้พบเห็น ข้อนี้เป็นข้อแรก ส่วนข้อสันนิษฐานว่าผู้ที่มีสิ่งนี้ไว้ในครอบครองเป็นผู้นำสิ่งนั้นเข้า

มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น เป็นเพียงผลสืบเนื่องจากข้อสันนิษฐานข้อแรก ดังนั้น ข้อเท็จจริงที่จดแจ้งไว้ในบันทึก อ้างน้อยจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ประกอบกันเป็นพยานแวดล้อม พอจะแสดงความลวงว่า ผู้มีไว้ในครอบครองนั้นเป็นผู้นำสิ่งนั้นเข้ามาโดยมิชอบ แต่ในบันทึกของเจ้าพนักงานในคดีนี้เป็นเพียงบันทึกการตรวจค้นจับกุมอย่างในคดีอื่นๆ หากได้มีลักษณะเป็นบันทึกอันจะก่อให้เกิดข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นไม่ ดังนั้น เรื่องหน้าที่นำสืบก็คือ การวินิจฉัยพยานหลักฐานก็คือ ต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปที่ใช้แก่คดีอาญาทั้งปวง คือโจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลย และจะลงโทษจำเลยได้ต่อเมื่อพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบเพียงพอจะฟังว่าจำเลยทำความผิดตามข้อกล่าวหา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1884/2516 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยนำเข้ากว้างอ่อนชื่นมีกำเนิดในประเทศไทยนอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย จำเลยให้การปฏิเสธว่า เขากวางอ่อนที่จำเลยซื้อมาจากช่องกงนี้เป็นเขากวางอ่อนจากรัสเซีย ถ้าทราบว่าเป็นของมาจากจีน คอมมิวนิสต์ ก็คงไม่ซื้อมา ตามประศาสตร์ของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ห้ามนิให้นำสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศไทยนอมมิวนิสต์ หรือซื้อมาจากประเทศไทยนอมมิวนิสต์เข้ามาในราชอาณาจักร ผู้ใดนำสินค้าดังกล่าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ฐานนำของต้องห้ามเข้ามาในราชอาณาจักร ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยเป็นผู้นำเข้ากว้างอ่อนของกลางเข้ามาในราชอาณาจักร คงต้องเลียงกันว่าของกลางมีกำเนิดในรัสเซียหรือในจีนนอมมิวนิสต์ มีปัญหาว่าหน้าที่การพิสูจน์ข้อโต้เดียงว่าเขากวางอ่อนของกลางในคดีนี้ เป็นของที่มีกำเนิดในจีนนอมมิวนิสต์หรือมิใช่นั้นตกลอยู่แล้วไกด์ ศาลฎีกากोขึ้นประชุมใหญ่เห็นว่าหน้าที่การพิสูจน์ตกลอยู่แล้วตาม พ.ร.บ. ศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 100 เพราะจำเลยเป็นผู้นำเข้ากว้างอ่อนของกลางเข้ามาในราชอาณาจักร จำเลยต้องมีหน้าที่พิสูจน์ว่า ได้นำเข้ามาโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยจึงจะพ้นความผิด เมื่อจำเลยไม่สามารถนำสืบได้ว่าเขากวางอ่อนของกลางมีกำเนิดในประเทศไทยตามที่กล่าวอ้าง จำเลยจึงมีความผิดตามฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 421/2526 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยลักลอบนำสินค้าของกลางที่ยังมิได้เสียภาษีศุลกากรเข้ามาโดยเจตนาล้อภัย จำเลยให้การว่าสินค้าของกลางจำเลยซื้อมา

จากมาแลเชี่ย แล้วนำเข้ามาในราชอาณาจักรแต่ได้เสียภาษีแล้ว ดังนี้เมื่อนำเข้ายังเป็นความรับว่า นำสินค้าของกลางเข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว ข้อโต้ถียงที่ว่า จำเลยได้ชำระค่าภาษีสำหรับสินค้าของกลางถูกต้องแล้วหรือนำเข้ายังเป็นของกลางเข้ามาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่จึงตกเป็นหน้าที่นำเข้ายังต้องพิสูจน์ตาม พ.ร.บ. คุลการ พ.ศ. 2469 มาตรา 100 แต่พยานหลักฐานที่นำเข้ายังไม่พอฟังว่าของกลางได้มีการเสียภาษีการนำเข้าถูกต้อง จำเลยจึงต้องมีความผิด

3. ถูกความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงซึ่งผิดปกติหรือผิดธรรมชาติเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น

หลักการกำหนดหน้าที่นำสืบในกรณีมาจากหลักสามัญสำนึกของคนธรรมชาติทั่วๆ ไปที่ว่าเหตุการณ์โดยทั่วๆ ไป ย่อมเป็นไปตามปกติหรือเป็นไปตามธรรมชาติซึ่งเปรียบเสมือนข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงทั่วๆ ไป ฉะนั้นมีผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ ว่า ผิดไปจากปกติหรือผิดธรรมชาติที่ควรจะเป็นจึงต้องเป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาอาจสรุปเป็นหลักในการกำหนดหน้าที่นำสืบได้ 3 กรณี คือ

3.1 ถ้าผู้ได้ครอบครองทรัพย์ของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ปรากฏว่าเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์นั้นผู้ครอบครองต้องเป็นฝ่ายรับผิด เว้นแต่จะพิสูจน์หักล้างได้ว่ามีเหตุที่ตนไม่ต้องรับผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 971/2474 จำเลยถูกเงินโจทก์ไปและมอบช้างไว้ให้โจทก์ใช้ตั้งคอกเบี้ย ต่อมามาโจทก์ทำช้างนั้นหาย และมาฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ ส่วนจำเลยฟ้องแบ่งให้ใช้ราคاش้าง ในประเด็นว่าโจทก์ต้องรับผิดในการที่ช้างหายไปหรือไม่นั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พฤติการณ์ที่โจทก์จำเลยปฏิบัติต่อ กัน ต้องถือเอาบทบัญญัติเรื่องการจำหน่ายเป็นหลักในการวินิจฉัยในเรื่องความรับผิดเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 759 บัญญัติให้ผู้รับจำหน่ายหน้าที่นำสืบว่า ตนได้รักษาทรัพย์สิน เช่นวิญญาณ พึงส่วนทรัพย์สินของตนเอง เมื่อโจทก์มิได้นำสืบถึงข้อนี้โจทก์ต้องรับผิด

คำพิพากษากฎีกาที่ 603/2490 ในกรณีที่ทรัพย์ที่เข้าสูญหายไป เพราะถูกลักขโมย ผู้เช่าจะต้องนำสืบว่าได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเช่นวิญญาณจะพึงสงวนรักษาทรัพย์สินของตนเอง และความสูญหายนั้นมิได้เกิดเพราความผิดของตน มิฉะนั้นผู้เช่าจะต้องรับผิด

คำพิพากษากฎีกาที่ 849/2490 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเช่าบ้านโจทก์อยู่อาศัย แล้วเกิดไฟไหม้บ้านที่เช่านี้เสียหายหมด โดยไฟขึ้นที่ครัวในบ้านที่จำเลยเช่า แต่จะเกิดจากครัวหรือเพราเหตุใดไม่ได้ความชัด ศาลฎีกวินิจฉัยว่า เมื่อทางพิจารณาฟังได้ว่า ไฟเกิดจากบ้านที่จำเลยเช่าแล้ว จำเลยย่อมมีหน้าที่แสดงข้อแก้ตัวให้พ้นความรับผิด เพราะจำเลยเป็นผู้ครอบครองบ้านของโจทก์ในฐานะผู้เช่า เมื่อจำเลยสืบไม่ได้ความชัดว่าสาเหตุที่ไฟไหม้เกิดจากอะไร จำเลยก็ต้องรับผิด

คำพิพากษากฎีกาที่ 1215/2496 จำเลยรับเครื่องคิดเลขของโจทก์ไว้ทดลองใช้เพื่อพิจารณาว่าจะซื้อหรือไม่ ปรากฏว่าเครื่องคิดเลขเสียหายระหว่างที่อยู่ในความครอบครองของจำเลย จำเลยจึงต้องรับผิดเว้นแต่จะแก้ตัวได้ว่า เหตุใดจึงไม่ต้องรับผิด

คำพิพากษากฎีกาที่ 1451/2522 จำเลยยื่นถอนตัวของโจทก์เป็นพาหนะไปทอดผ้าป่า แล้วถอนกันเสียหาย เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยเป็นผู้ยื่นรถ จำเลยต้องมีหน้าที่นำสืบว่า จำเลยไม่ต้องรับผิดเพราเหตุใด

3.2 ทรัพย์ที่อยู่ในความครอบครองคุ้มครองผู้ได้ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นโดยปกติผู้นั้นจะต้องเป็นฝ่ายรับผิดในค่าเสียหายนั้น

คำพิพากษากฎีกาที่ 1206/2500 แพะชูงของจำเลยขาดลอยตามน้ำที่ไหลเข้าไปกราบทบเสาเรือนของโจทก์เสียหาย แม้โจทก์จะไม่มีพยานสืบว่า เป็นเพราเหตุใดแพะชูงขาด จำเลยก็ต้องรับผิดเพราเป็นหน้าที่จำเลยจะต้องระวังรักษาไม่ให้แพะชูงขาดลอยไปตามกระแสน้ำที่ไหลเข้าไป

3.3 ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป ผู้ที่อ้างพฤติการณ์อันเป็นข้อยกเว้นนั้นมาเป็นประโยชน์แก่ตน ต้องมีหน้าที่นำสืบถึงพฤติการณ์นั้น ทั้งนี้เพราพฤติการณ์ที่เป็นหลักทั่วไปย่อมเป็นพฤติการณ์ธรรมชาติของเรื่องนั้นๆ ส่วนข้อยกเว้นนั้นเป็นพฤติการณ์ผิดปกติจึงต้องมีหน้าที่นำสืบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 907/2490 โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ซื้อส้ายพาณจากพ่อค้าในท้องตลาดโดยสุจริต ต่อมาจำเลยนำมารวบไปปีดสายพาณเป็นของกลางในคดี และจำเลยรับสายพาณไปจากตำรวจแล้วขอให้คืน จำเลยให้การว่า ส้ายพาณเป็นของจำเลย ถูกคนร้ายลักไป โจทก์ไม่ได้ซื้อส้ายพาณจากพ่อค้าหรือในท้องตลาด ซึ่งแสดงว่าโจทก์ไม่สุจริต ศาลฎีกวินิจฉัยว่า โจทก์เป็นผู้จะได้รับประโยชน์ตามความในข้อนี้ จึงต้องมีหน้าที่นำสืบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2094/2497 โจทก์เป็นเจ้าของร้านค้าซื้อบริษัทครีซิย จำเลยเข้ามาทำงานกับโจทก์ และรับสินค้าจากโจทก์ไปจำหน่าย และได้รับชำระราคาของมาบ้างแล้ว แต่จำเลยไม่ยอมให้โจทก์ฯ จึงมาฟ้อง จำเลยให้การว่า จำเลยเป็นหุ้นส่วนกับโจทก์ จึงยังไม่ต้องชำระราคาของนั้นจนกว่าจะมีการชำระบัญชี จึงเป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องนำสืบว่า โจทก์เป็นหุ้นส่วนกับจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1083/2499 โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินจากจำเลยที่ 1 ได้ชำระเงินไปแล้ว แต่ยังโอนทะเบียนไม่ได้ จำเลยที่ 1 จึงทำใบมอบผันทะให้โจทก์ไว้จัดการโอนทะเบียนเอง และส่งมอบที่ดินให้โจทก์ครอบครอง ต่อมาจำเลยที่ 1 กลับโอนที่ดินให้จำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 2 ทราบอยู่แล้วถึงการซื้อขายระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 และทราบว่าโจทก์ครอบครองที่ดินอยู่ และการโอนนี้จำเลยที่ 2 รู้ว่าได้ชำระค่าตอบแทน จำเลยที่ 2 ให้การว่า ไม่เคยทราบเรื่องที่โจทก์กับจำเลยที่ 1 ทำสัญญาจะซื้อขายกัน จำเลยที่ 2 ซื้อที่ดินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน โจทก์จะขอให้เพิกถอนการโอนไม่ได้ ดังนี้เมื่อโจทก์สืบพยานฟัง ได้ว่ามีการทำสัญญาจะซื้อขายระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 จริง จำเลยที่ 2 จะอ้างความคุ้มครองมิให้โจทก์เพิกถอนทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 จำเลยที่ 2 จะต้องมีหน้าที่นำสืบว่า จำเลยที่ 2 ได้รับโอนที่พิพาทมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 372/2500 ฝ่ากันห้องน้ำ ตามสภาพหาใช่สาธารณสุขของอาคารไม่ เมื่อโจทก์อ้างว่าเป็นส่วนควบเพระเจริญประตูแผ่นแห่งท้องถิ่น โจทก์จึงต้องพิสูจน์ให้เห็นเช่นนั้น เมื่อโจทก์ไม่นำสืบต้องอ้วว่าฝ่ากันไม่ใช่ส่วนควบ ผู้ซ้ายมีสิทธิ์เอ้าไปได้

4. ข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะฝ่ายนั้นมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น

ในบางครั้งคุณความฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงย่างหนึ่งขึ้นมา ซึ่งตามหลักทั่วไปผู้ที่กล่าวอ้างควรจะมีหน้าที่นำสืบ แต่ถ้าปรากฏว่าข้อเท็จจริงนั้นอยู่ในความรู้เห็นของอีกฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ก็ควรให้ฝ่ายที่รู้เห็นข้อเท็จจริงโดยเฉพาะนั้นเป็นฝ่ายพิสูจน์ เพราะจะเป็นการล่วงละเมิดแก่การนำสืบซึ่งหากไม่นำสืบโดยเด็ดขาดแล้ว ฝ่ายที่รู้เห็นข้อเท็จจริงโดยเฉพาจะเสื่อมเสียไป ฝ่ายที่รู้เห็นข้อเท็จจริงโดยเฉพาจะนั้นยอมรับข้ออ้างของอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 455/2512 เมื่อได้ความจากพยานหลักฐานของโจทก์ประกอบกับคำให้การของจำเลยทั้งสองว่า จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้าง และมีหน้าที่ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 และได้ขับรถโดยประมาณของโจทก์ได้รับความเสียหาย เช่นนี้ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ทำละเมิดในทางการที่จ้างเมื่อจำเลยที่ 2 ต่อสู้ว่าจำเลยที่ 1 ลอบเรอะไปใช้ในกิจธุระส่วนตัวของจำเลยที่ 1 เอง จำเลยที่ 2 ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบ

การกำหนดหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงในคดีอาญา

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 จะบัญญัติว่า “ก่อนนำพยานเข้าสืบโจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลมารยาทคดีโจทก์ คือແຄลงถึงลักษณะของฟ้องอีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลมารยาทคดีจำเลย โดยແຄลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยมีอำนาจແຄลงปีคดีของตนด้วยปาก หรือหนังสือ หรือทั้งสองอย่าง ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำการอะไรอีก จะสั่งคงพยานหรือการนั้นเสียก็ได้” ก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดให้โจทก์เป็นฝ่ายมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนแท่นนั้น มิได้หมายถึงหน้าที่นำสืบหรือการกระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแต่อย่างใด ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติเรื่องหน้าที่นำสืบไว้โดยเฉพา จึงต้องอาศัยประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 มาใช้บังคับโดยอนุโถม (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15) คือผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องมีหน้าที่นำสืบ ตามปกติในคดีอาญา โจทก์จะเป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่ามีการกระทำผิดอาญาขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำ ดังนั้น ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การใดๆ เดย โจทก์ก็คงต้องมีหน้าที่นำสืบในประเด็นทุกประเด็น

ข้อสังเกต

1. ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพต่อศาลนั้น ตามปกติศาลย่อมรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติได้ว่า จำเลยทำความผิดและลงโทษจำเลยได้โดยโจทก์ไม่ต้องสืบพยาน เว้นแต่จะเป็นคดีที่มีกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น แม้จำเลยจะรับสารภาพ ศาลก็ยังต้องฟังพยานโจทก์ต่อไปจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176) ในกรณีเช่นนี้ แม้จำเลยจะรับสารภาพ โจทก์ก็คงต้องมีหน้าที่นำสืบอยู่
2. ในคดีที่จำเลยให้การว่ากระทำความผิดจริง แต่อ้างว่ามีเหตุผลท่อนผ่อนโทยหรือเหตุยกเว้นโทย ย่อมถือว่าจำเลยยอมรับตามข้อเท็จจริงที่โจทก์อ้างแล้ว โจทก์จึงไม่ต้องนำสืบพยานว่าจำเลยทำผิด (เว้นแต่จะเป็นคดีที่มีกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป...ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176) แต่จำเลยอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ว่า มีเหตุยกเว้นโทยหรือบรรเทาโทย จำเลยจึงต้องมีหน้าที่นำสืบในประเด็นที่อ้างขึ้นมา
3. จำเลยให้การว่า จำเลยกระทำตามที่โจทก์ฟ้องจริง แต่ถ้าทำไปโดยป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ ดังนี้เท่ากับจำเลยปฏิเสธว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิด เพราะการป้องกันเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จำเลยรับสารภาพแล้วอ้างเหตุยกเว้นโทยหรือบรรเทาโทย การการพิสูจน์ตกแก่โจทก์
4. ถ้ามีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่า จำเลยกระทำความผิดหรือมีข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดเกิดขึ้น ดังนี้โจทก์เพียงแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานก็เพียงพอที่จะฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด หรือมีข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดเกิดขึ้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 682/2490 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเล่นไฟผ่องไทยพนัน จำเลยรับว่าเล่นไฟผ่องจริง แต่เพื่อความสะดวกในการแบ่งปลาดูก 10 ตัวที่จำเลย 3 คนจับมาได้ โดยจำเลยอีกคนหนึ่งให้เครื่องมือ โจทก์จำเลยไม่สืบพยาน ศาลฎีกាដัดสินว่า จำเลยมีความผิด เพราะ พ.ร.บ. การพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 5 วรรคท้าย สันนิษฐานว่าผู้นั้นพนันเอาทรัพย์สินกัน จำเลยไม่มีพยานมาสืบหักล้างจึงต้องมีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1133/2500 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกับพวกละเว้นการพนันไฟป็อก จำเลยให้การว่าขอรับสารภาพว่ากระทำผิดตามฟ้อง และได้บรรยายในคำให้การต่อไปว่า การเล่นรายนี้ก็โดยพนันว่าจะซื้อโคล่านาเลี้ยงกินรองเท่านั้น โจทก์จำเลยไม่สืบพยาน ศาลฎีกวินิจฉัยว่า คดีนี้จะฟังว่าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องยังไงได้ เพราะนอกจากจะกล่าวขอรับสารภาพแล้วยังได้บรรยายข้อเท็จจริงต่อไป ซึ่งหากเป็นความจริงตามนั้นการกระทำการของจำเลยก็จะไม่เป็นผิดตามฟ้อง คือ เพียงแต่เล่นพนันเพื่อเอาเงินไปซื้อโคล่านาเลี้ยงระหว่างกันเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการพนันเอาทรัพย์สินกัน เมื่อโจทก์ไม่สืบพยาน ศาลฎีคงโทษจำเลยไม่ได้

๕. ในคดีที่มีบุคคลภายนอกยื่นคำร้องขอคืนของกลางเข้ามาในคดีอาญา โดยอ้างว่าผู้ร้องมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำผิดนั้น ผู้ร้องต้องมีหน้าที่นำสืบข้ออ้างของตน นิหนั้นศาลต้องยกคำร้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 184/2524, 59/2526)

การกำหนดหน้าที่ให้นำพยานเข้าสืบก่อน

โดยหลักหน้าที่นำพยานเข้าสืบกำหนดตามภาระการพิสูจน์เสมอ อาจมีบางกรณีที่อาจกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนไม่ตามภาระการพิสูจน์ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดี กล่าวคือ กรณีที่มีคดีหมายเลขประจำเดินและต่างฝ่ายต่างมีภาระการพิสูจน์ดังนี้ การกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนโดยหลักต้องคุ้ว่าคู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญมากน้อยกว่ากันอย่างไร การกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนในกรณีนี้ อาจจะกำหนดไม่เหมือนกัน เพราะต้องอาศัยหลักความสะดวกรวดเร็วและยุติธรรมแห่งการพิจารณาคดีด้วย ในกรณีนี้ประเด็นข้อพิพาทหลายประเด็น และคู่ความฝ่ายหนึ่งมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งก็อาจให้คู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นมากกว่ามีหน้าที่นำสืบก่อนทั้งหมด

ทุกประเด็น แล้วคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งสืบแก้ แต่หากคู่ความทั้งสองฝ่ายมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญเท่าเทียมกัน อาจจะกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนตามภาระการพิสูจน์ที่เรียกว่า โอนหน้าที่นำสืบไปมา ก็ได้ โดยให้โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อนในประเด็นที่โจทก์อ้าง แล้วให้จำเลยนำสืบแก้ในประเด็นที่โจทก์สืบแล้ว แล้วให้จำเลยสืบก่อนในประเด็นที่จำเลยอ้างแล้ว โอนมาให้โจทก์สืบแก้ในประเด็นที่จำเลยสืบก่อนนั้น หรือบางที่การกำหนดหน้าที่นำสืบอาจจะไม่เป็นอย่างนี้ทุกเรื่อง เช่น แม้ฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งในประเด็นสำคัญ แต่การกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนอาจใช้วิธีโอนหน้าที่นำสืบไปมา ก็ได้ เช่น โจทก์มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น จำเลยมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญประเด็นเดียวแต่ในการกำหนดภาระการพิสูจน์แทนที่จะให้นำสืบก่อนทั้งหมดอาจจะให้โจทก์สืบก่อน 3 ประเด็น ตามที่โจทก์อ้างแล้วโดยไปให้โจทก์สืบแก้ แล้วให้จำเลยสืบก่อน 1 ประเด็นตามที่จำเลยอ้างแล้วโดยไปให้โจทก์สืบแก้ประเด็นที่จำเลยสืบก่อนเช่นนี้ก็ได้ เพราะไม่ใช่เรื่องตายตัว ต้องดูลักษณะของคดีแต่ละเรื่องว่าจะกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนอย่างไร ในกรณีที่มีประเด็นข้อพิพาทหลายประเด็น การกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนให้โอนหน้าที่นำสืบประเด็นไปมา จะมีความยุติธรรมคือว่า ซึ่งตรงกับหลักที่หน้าที่นำสืบทามภาระการพิสูจน์คือการอ้างคณนั้นก็มีภาระการพิสูจน์และก็ควรจะมีหน้าที่นำสืบก่อน โดยไม่ต้องคำนึงว่าครมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญในการสืบมากน้อยกว่ากันอย่างไร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1047/2527 การกำหนดให้ฝ่ายใดนำพยานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังย่อมเป็นไปเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ส่วนการวินิจฉัยข้อเท็จจริงต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานที่โจทก์จำเลยนำสืบมาประกอบกัน โดยพิจารณาตามภาระหน้าที่การพิสูจน์ของแต่ละฝ่าย มิใช่จะต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานของฝ่ายที่มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนเพียงฝ่ายเดียว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5132/2539 กำหนดประเด็นข้อพิพาทเป็นการกำหนดเพื่อให้ได้ความชัดในประเด็นข้อพิพาทของคู่ความ แต่การกำหนดให้ฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลัง ย่อมเป็นไปเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ส่วนการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ต้องวินิจฉัยจากถ้อยคำพยานที่โจทก์จำเลยนำสืบประกอบกัน โดยพิจารณาตามภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ของแต่ละฝ่าย หากใช้ฝ่ายใดมี

หน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนแล้ว จะต้องวินิจฉัยจากพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่

ข้อสังเกต

1. คำสั่งศาลในเรื่องหน้าที่นำสืบนี้ ศาลเมืองนางสั่งเปลี่ยนแปลงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 346/25495 คำสั่งศาลในเรื่องหน้าที่นำสืบนั้น เมื่อสั่งให้ฝ่ายใดเป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบก่อนแล้วก็ต้องยื่นหนังสั่งเปลี่ยนแปลงได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ และเมื่อศาลมีได้โดยแจ้งไว้กับฝ่ายอุทธรณ์ฎีกานั้นได้

2. แม้ศาลจะมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อน โดยไม่เป็นไปตามหน้าที่นำสืบหรือการพิสูจน์ หรือศาลมีกำหนดหน้าที่นำสืบหรือการพิสูจน์ผิดพลาด แต่การที่จะวินิจฉัยคงต้องถือหน้าที่นำสืบที่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นหลัก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3059-3060/2516 ตามรูปคดีโจทก์เป็นฝ่ายมีการพิสูจน์ แต่ศาลมีกำหนดให้จำเลยมีการพิสูจน์ แม้จำเลยจะมีได้คัดค้าน เมื่อไม่มีการลับพยานศาลก็จะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีไปที่เดียวไม่ได้ เพราะการที่ศาลมีพิพากษาให้ฝ่ายใดชนะคดี โดยถือการพิสูจน์เป็นหลักนั้นต้องถือตามการพิสูจน์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2525 ตามคำฟ้องและคำให้การประเด็นพิพาทหน้าที่โจทก์นำสืบก่อน ที่ศาลมีกำหนดให้ฝ่ายจำเลยนำสืบก่อนนั้นไม่ชอบ แม้จำเลยจะไม่ได้คัดค้านไว้ เมื่อศาลมีกำหนดหน้าที่นำสืบก็ตาม แต่การที่ศาลมีพิพากษาให้ฝ่ายใดชนะคดีโดยถือหน้าที่นำสืบเป็นหลักนั้น ต้องถือหน้าที่นำสืบที่ถูกต้องตามกฎหมาย ฉะนั้น เมื่อหน้าที่นำสืบตกโจทก์ การที่ศาลมีกำหนดสั่งด寐สืบพยานโจทก์จำเลยแล้ว พิพากษาให้โจทก์ชนะคดี จึงไม่ชอบด้วยวิธีพิจารณา

3. สำหรับคดีแรงงานนั้นการกำหนดหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนนี้ได้ยึดตามหลักการพิสูจน์ แต่กำหนดให้ศาลมีผู้ใช้คุลพินิจกำหนดความเหมาะสม โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน มาตรา 39 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีประเด็นที่ยังไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันให้ศาลมีอำนาจดีบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ใช้คุลพินิจกำหนดความเหมาะสมได้” จึงประเด็นข้อพิพาท และบันทึกคำแฉลงของโจทก์กับคำให้การของจำเลยอันให้คู่ความฟัง

และลงลายมือชื่อไว้โดยจะระบุให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้ แล้วให้ศาลแรงงานกำหนดวันสืบพยานไปทันที”

คำพิพากษากฎีกาที่ 2259/2540 การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบในคดีแรงงาน ไม่จำต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจาก พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงานฯ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ ได้มีบัญญัติไว้แล้วในมาตรา 39 วรรคหนึ่งว่า ในกรณีมีประเด็นที่ยังไม่อาจตกลงกัน หรือไม่อาจประนีประนอมความกัน ให้ศาลแรงงานจดประเด็นข้อพิพาทและบันทึกคำแฉลงของโจทก์กับค่าให้การของจำเลยอ่านให้คู่ความฟังและให้ลงลายมือชื่อไว้โดยจะระบุให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้ แล้วให้ศาลแรงงานกำหนดวันสืบพยานไปทันที บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่า การกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดในคดีแรงงานนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังนั้นเป็นอำนาจและคุณพินิจของศาลแรงงานโดยเฉพาะ หาได้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่